

dělnictva povoláním. V této literatuře patří kniha Meissnerova a Wintrova k nejobjemnějším, nejdůkladnějším a také celkem nejneustranějším. V prvním díle o právu hmotném, zabírajícím dvě třetiny celé knihy, vykládají autoři nejprve v části všeobecné základní pojmy o právu a jeho pramenech, o smlouvách a jich uzavírání, formě, výkladu a plnění a pod. — vesměs srozumitelným způsobem a co do věci správněji, než jsme zvyklí nalézati na př. ve schválených učebnicích pro školy průmyslové — načež ve zvláštní části pojednávají jasným, populárním výkladem, přehojnými příklady oživeným, o smlouvě námezdy a sice jak dle všeobecného zákonníka občanského, tak dle živnostenského řádu a dle zákona obchodního. Zvláštní oddíl je zde věnován poměru učebnímu a v dodatku vykládá se smlouva nájemní. Díl druhý konečně líčí řízení u soudů živnostenských. — Co do věcného obsahu, účel spisu, býti právnickým rádcem dělnictvu, k aktivní účasti při živnostenském soudnictví povolánému, dodal mu do jisté míry povahy agresivní. Autoři poukazují k tomu, že zákony pro nejasnost svou vzbuzují druhdy pochybnosti a potřebují výkladu, prohlašují přímo za povinnost dělnických soudců živnostenských, aby vyhledávali pochybnosti i tam, kde znění zákona bylo dosud pokládáno za nepochybné, a v tom smyslu i ve své knize vzbuzují pochybnosti o celé řadě zákonných ustanovení, jichž výklad byl dosud ustálen. Při tomto stanovisku shledáváme se ve spisu ovšem s názory, dosavadní theorii a politické i soudní praxi se přičícími. Na př. názor, že živnostenský řád nepřipouští úmluvy o tom, zdali výpověď má býti čili nic, nýbrž jen o tom, jak dlouhá má býti výpovědní lhůta (str.143.), kterouž prý mohou strany ovšem umluviti i na pouhých 24 hodin (str. 144.) — minimum to zcela libovolné — nikoli však prý úplně vyloučiti. Jde-li o to, »aby jedním rázem nepovstávaly massy nezaměstnaných«, nemá tento výklad bez toho praktické ceny, není-li zákonem stanovena minimální (delší) lhůta výpovědní. Podobně vzbuzují pochybnosti názory o poskytování a srážení záloh, o pojmu domácích dělníků a pod., ač dlužno s druhé strany též uznati, že autoři své názory vždy svědomitě odůvodniti se snaží, i že leckteré nové výklady autorů mohou na prospěch dělnictva přivoditi i změnu praxe. Účelu svému hovějí tudíž spis měrou co nejplnější

G.

Námezdní poměry hospodářského dělnictva na Moravě. Z příkazu praesidia zemědělské rady moravské napsal JUDr. Fr. Roháček, sekretář ústředního sboru. V Brně 1901. Stran 51.

Autor zabývá se nejprve povšechně často přetřásanou otázkou hospodářského dělnictva a cituje četné hlasy národohospodářských theoretiků i praktiků o povaze její a způsobech, jimiž by řešena býti mohla. V dalším seřaduje výsledky statistického šetření, podniknutého r. 1900. zemědělskou radou moravskou v 10 tak zv. přirozených obvodech, na něž se dělí markrabství. Šetřením tím byly také osvětleny mnohé změny nastalé od r. 1893, kdy vydána c. k. statistickou ústřední komisí publikace o zemědělských mzdách.

Pokud se tkne nedostatku hosp. dělnictva, trpěl velkostatek jen v 1 okrese soudním nedostatkem čeledí, ostatního dělnictva jest v 10 okresech všeobecný, v 41 částečný nedostatek, tak že měl velkostatek v 76 okresech čeledi a ostatního dělnictva v 26 okresech dosti. Úplný nedostatek čeledi u rolnictva jeví se ve 34, částečný ve 26 soudních okresech, ostatního dělnictva nedostává se v 15 okresech zcela a ve 20 okresech dílem. Rolnictvo tedy má dostatek čeledi v 17 a ostatního dělnictva v 42 okresech. Mezi příčinami nedostatku čeledi i dělnictva uvádí se v první řadě lépe placená práce v továrnách a odliv do měst, pak volná dělitelnost a pachtý, zaměstnání v domácím průmyslu, v řemeslech, kočovnictví dělnické, soutěž velkostatků, předčasné sňatky, intenzivní hospodaření, »moderní« výchova, vojenská služba, práce na železnicích a p, tedy příčiny, jež sotva lze nazvati specificky moravskými. Prostředky, jimiž čeliti jest nedostatku dělnictva, roztrídí autor ve dvě skupiny: »jednak spočívají ve snaze, dělnictva co nejméně zaměstná-

vati aneb je zvýšeným platem ku práci zemědělské připoutati, jednak jsou to podniky pro zvýšení morálního blaha a zlepšení stavu zemědělského dělnictva vůbec«. Další kapitoly věnovány jsou dělnictvu kočovnému, stravě a mzdě (průměrný denní plat mužských dělníků obnášel r. 1893 1 K 13 h, r. 1900 1 K 26 h, žen r. 1893 85 h, r. 1900 92 h), otázkám hmotného a mravního blaha dělnictva, zvláště dělnických bytů, pracovní doby, o níž připojeny přehledné tabulky, pak sdružování dělnictva a některým jiným zjevům sociálně-politickým. Dle zásady »audiatur et altera pars« hodlala zemědělská rada moravská zcela důvodně vyslechnouti také dělnictvo samo a rozeslala za tím účelem jednotlivým redakcím dělnických listů přes 40 dotazníků; nepokládáme tuto cestu šetření za vhodnou a nedivíme se, že vyplněny jen 4 dotazníky; o tom, spočívají-li alespoň tyto sporé odpovědi na pravdě, autor sám poněkud pochybuje. — Závěrek spisu tvoří pojednání o roční mzdě zemědělských dělníků na Moravě a ve Slezsku (dle šetření dělnické úrazové pojišťovny v létech 1897--1899) s četnými statistickými přehledy o výši mezdí.

S.

Karl Bücher, Die Entstehung der Volkswirtschaft. Vorträge und Versuche. 3. rozmnožené a opravené vydání, Tubinky 1901. Stran 466, cena (váz.) 7.85 M.

K. Bücher, Zur griechischen Wirtschaftsgeschichte, Festgaben für Albert Schäffle zur siebenzigsten Wiederkehr seines Geburtstages, dargebracht von K. Bücher, K. V. Fricker, F. X. Funk, G. von Mandry, G. von Mayr, F. Ratzel. Tubinky 1901. strana 191--254.

Bücherova kniha o vzniku národního hospodářství, i u nás v překladě známá, vychází právě v třetím vydání, zvláště naproti prvnímu vydání (1893) změněném. Již v druhém vydání (1898) vynechal Bücher z tehdejších »šesti přednášek«, z nichž kniha jeho vzešla, neobyčejně sice zajímavou, ale ryze historickým rázem svým z celkového rámce se vymykající přednášku o sociálním rozčlenění frankfurtského obyvatelstva v středověku, přednáška o dělbě práce a tvoření tříd sociálních rozložena ve dvě samostatná zaokrouhlená pojednání a připojeny tři nové stati. Před »Vznik národního hospodářství« položil zde Bücher jakožto podklad jeho periodu předhospodářskou (»Prvotný stav hospodářský«, český překlad v Naší Době ročn. VI. 1898) a po líčení dějinného vývoje soustav průmyslové výroby připojil jakožto analýsi jedné části oněch velkých hnutí, na půdě moderního hospodářství národního se odehrávajících, další novou stať »o úpadku řemesla« na základě referátu o řemeslnické otázce, předneseného v kolínské valné schůzi německého spolku pro sociální politiku. Nově přibylo konečně »spojování a společenství práce« jakožto příspěvek k nauce o dělbě a rozčlenění práce vůbec. Třetí vydání (1901) odstranilo konečně mezeru mezi obdobím předhospodářským a vznikáním hospodářství národního vsunutím nové kapitoly o »hospodářství národů přírodních«, vyšlé samostatně již r. 1898 a rovněž již přeložené do češtiny (v Naší Době ročn. VII. 1899).

Kniha, již Bücher zaujal dle Wagnera netoliko jedno z prvních míst v historickém směru národního hospodářství, nýbrž ukázal se »i theoreticky nadanou hlavou takové bystrosti a síly, jakých by bylo málo naléztí v historické škole národohospodářské doma i v cizině« a která byla přeložena též do angličtiny, francouziny a ruštiny, nezůstala však ani ve vlastním domově bez odporu, který dotýkal se částečně i samých základů učení Bücherova. Jak známo, jest základní větou nauky Bücherovy, že národní hospodářství jest výsledkem tisíciletého vývoje dějinného, ne starším než moderní stát, že veškeren hospodářský vývoj lze dělití ve tři veliká období: období uzavřeného hospodářství domácnostního, v němž statky spotřebují se v témž hospodářství, kde povstaly; období hospodářství městského, v němž statky přecházejí z hospodářství produkujícího bezprostředně do konsumujícího; období hospodářství národního, v němž statky procházejí řadou hospodářstev,